

ДОПАДЉИВ ИЗГЛЕД

Увод у индустријски
дизајн за мала
и средња предузећа

СВЕТСКА
ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА
ИНТЕЛЕКТУАЛНУ
СВОЈИНУ

Приручници из едиције „Интелектуална својина за успешно пословање“:

1. Како се ствара жиг: Увод у жигове за мала и средња предузећа. Публикација WIPO бр. 900.
2. Допадљив изглед: Увод у индустријски дизајн за мала и средња предузећа. Публикација WIPO бр. 498.
3. Проналазећи будућност: Увод у патенте за мала и средња предузећа. Публикација WIPO бр. 917.
4. Креативни израз: Увод у ауторско и сродна права за мала и средња предузећа. Публикација WIPO бр. 918.

Све публикације могу се наћи у е-књижари WIPO на адреси: www.wipo.int/ebookshop

Дисклејмер: Информације које су објављују у овој публикацији нису замена за стручне правне савете. Главни циљ је пружање основних обавештења о предмету ове публикације.

Ово издање је преведено и штампано уз дозволу Светске организације за интелектуалну својину (WIPO), власника ауторског права на основу оригиналне верзије на енглеском језику. Секретаријат WIPO не преузима ни моралну ни материјалну одговорност за превод или било коју другу адаптацију овог издања.

*Завод за интелектуалну својину Републике Србије Copyright (2007)
WIPO Copyright оригинално издање на енглеском језику (2003)*

Без илсане дозволе носиоца ауторског права, ни један део ове публикације не може бити умножен ниш емитован ни у једном виду, ниш и било којим средством, електронским или механичким, осим на законом прописан начин.

Предговор

Ово је други приручник у едицији “Интелектуална својина за успешно пословање” и фокусира се на индустријски дизајн као кључни фактор за успех производа на тржишту.

У оквиру права интелектуалне својине, под индустријским дизајном се подразумева естетски или спољни изглед производа. То је оно што чини производ примамљивим или по укусу потрошача и визуелна привлачност је једна од кључних карактеристика које утичу на одлуку потрошача да се определи за један производ у односу на други. Индустријски дизајн помаже предузећима да направе разлику између сопствених производа од конкурентских и да уопште побољшају изглед тзв. брэнда својих производа. Зато је толико значајно остваривање прописане заштите индустријског дизајна.

Приручник је осмишљен као практичан увод у заштиту индустријског дизајна за мала и средња предузећа (МСП-а), писан једноставним језиком и укључује питања и одговоре, одабране примере и илустрације заштићених права индустријског дизајна.

Овај водич може да буде израђен у верзији прилагођеној националним потребама, кроз сарадњу са националним институцијама и локалним партнерима, који се слободно могу обратити WIPO-у да би прибавили примерак упутстава за прилагођавање.

Kamil Idris,
Генерални директор, WIPO

Садржај

Страна

1. <u>Индустријски дизајн</u>	3
2. <u>Заштита индустријског дизајна</u>	6
3. <u>Заштита дизајна у иностранству</u>	16
4. <u>Спровођење заштите права индустријског дизајна</u>	18
5. Друга правна средства <u>за заштиту права индустријског дизајна</u>	19

1. Индустијски дизајн

Шта је индустијски дизајн?

У свакодневном говору индустијски дизајн се генерално односи на целокупан изглед и функцију производа. За једну фотељу се каже да има добар индустијски дизајн када је удобна за седење и допада нам се како изгледа. У циљу успешног пословања, дизајнирање или индустијско обликовање производа обично подразумева разраду функционалних и естетских одлика производа, узимајући у обзир питања као што су: да ли је производ подесан за пласман, колика је цена производње или да ли је једноставан за транспорт, складиштење, поправку и продају.

У оквиру права интелектуалне својине међутим, **индустијски дизајн се односи само на украсни или естетски изглед производа**. Другим речима, он се односи само на спољни изглед фотеље. Иако дизајн неког производа може имати техничке или функцио-налне особине, индустијски дизајн, као категорија права интелектуалне својине, се односи само на естетску природу готовог производа и одвојен је од било којег техничког или функционалног аспекта.

Индустијски дизајн се примењује на широк спектар индустијских производа, модних предмета и ручних радова, техничких и медицинских инструмената до сатова,

накита и других луксузних предмета; од производа за домаћинство, играчака и електричних апарата до возила и грађевинских структура; од дезена текстила до спортске опреме. Индустијски дизајн је такође важан и у односу на паковања, амбалажу и посебну опрему производа.

По правилу, индустијски дизајн се састоји од:

- тродимензионалних карактеристика као што је облик производа,
- дводимензионалних карактеристика, као што су, украси, узорци, линије или боја производа: или
- комбинација једне или више ових карактеристика.

Пример тродимензионалног дизајна

Љубазношћу: Villeroy + Boch A.G.

Пример дводимензионалног дизајна

Креативни дизајн у пословању

Предузећа често одвајају значајно време и средства да би побољшали привлачан изглед својих производа. Нови и оригинални дизајни се често стварају са циљем :

1. Да учине производ допадљивим одређеним деловима тржишта:

мале измене у дизајну неких производа (нпр. сат) могу их учинити прикладним за различите старосне, образовне или социјалне групе. Иако је основна функција сата иста, укус по питању дизајна се веома разликује код одраслих и деце.

2. Да отворе нови део тржишта: у тржишној конкуренцији, многе компаније настоје да отворе нова тржишта,

представљајући што креативнији дизајн за своје нове производе како би се што више разликовали од конкурентских производа. То се може односити на обичне предмете, као што су браве, ципеле, шоље и тацне, све до потенцијално скупих предмета, као што је накит, рачунари или аутомобили.

3. Јачање тзв. бренда: креативнији дизајн се често комбинује са дистиктивним жигом да би се истакла посебна особеност свеукупног визуелног идентитета предузећа на тржишту. Многа предузећа су успешно створила или редефинисала слику свог изгледа у

јавности преко снажног усредсређивања на дизајн производа.

Зашто је потребно да се заштити индустријски дизајн?

Индустријски дизајн повећава вредност производа, чини га привлачним и допадљивим за купце па чак може бити његова једина продајна предност. Одлучујући део пословне стратегије дизајнера или произвођача зато би требала да буде заштита вредног дизајна његовим регистравањем у националним или регионалним заводима за интелектуалну својину.

Регистрацијом, носилац права стиче искључиво право да заштити своје дело од **недозвољеног копирања или имитирања од стране трећих лица**. То је део успешне пословне логике, јер јача пословну конкурентност и често се остварују додатни приходи на један или више начина:

Љубазношћу: Victorinox Ltd

- Регистрацијом дизајна: ви сте у могућности да спречите да он буде копиран и

опонашан од стране конкуренције и на тај начин јачате вашу конкурентску позицију на тржишту.

- Регистрација вредног дизајна доприноси остваривању **правичног повраћаја средстава** уложених у креирање и маркетинг дизајна одређеног производа, чиме се повећава добит предузећа.
- Индустијски дизајн је једно од **пословних добара** које може повећати комерцијалну вредност предузећа и његових производа. Што је дизајн успешнији, већа је његова вредност за предузеће.
- Заштићен дизајн може бити, такође, уз накнаду **лиценциран** (или продат) трећим лицима. Његовим лиценцирањем то може бити једина могућност да уђете на многа тржишта.

Разлози за заштиту дизајна у Европској унији

Извор: OHIM, *Студија процене будућих захтева за регистрацију дизајна на нивоу Европске уније (2002).*

- Регистрација индустријског дизајна охрабрује **лојалну конкуренцију** и поштену купопродајну праксу, која заузврат подстиче производњу разноврсних естетски атрактивних производа.

Указивање на значај дизајна

Иако се функционални елементи лампе не разликују значајно од производа до производа, његов изглед ће највероватније бити једна од главних одредница успешности на тржишту. То је разлог што регистри индустријских дизајна у многим земљама, имају дугачку листу дизајна производа за домаћинство, као што су лампе.

Љубазношћу: Нето S.p.A.

2. Заштита индустријског дизајна

Како да остварите заштиту индустријског дизајна?

На основу прописа о индустријском дизајну у већини земаља индустријски дизајн мора **бити регистрован да би био заштићен**.

Да би сте регистровали индустријски дизајн, морате поднети пријаву **националном заводу за интелектуалну својину** у земљи где желите заштиту. (Листа web-страница завода за заштиту интелектуалне својине се налази у Анексу I).

Потребно је напоменути да су неке земље или неке заједничке економске територије као што је Европска унија, скорашњим прописима омогућиле прибављање ограничене специфичне заштите индустријског дизајна за **нерегистрован дизајн** са роком трајања од три године од дана објављивања дизајна у Европској унији.

Нерегистровани дизајн омогућава предузећима да испитају тржиште за своје производе пре него што уложи напор и средства у регистрацију дизајна, од којих многи могу да не успеју на тржишту. Такође, неки дизајни опстају на тржишту веома кратко време, посебно у модној индустрији. Нерегистровани дизајн је за такве производе добра алтернатива. Ипак, када је једном завршен

производ, дизајнери имају рок од 12 месеци да их региструју. Заштита нерегистрованим дизајном због временског ограничења од три године се много теже спроводи него заштита регистрованог дизајна, која у Европској унији за регистровани дизајн траје 25 година.

Иако се овај приручник углавном бави регистрованим индустријским дизајном, важно је истаћи да у неким земљама постоје и други начини заштите индустријског дизајна:

- У зависности од конкретног националног закона и врсте дизајна, једна таква могућност за заштиту дизајна је Закон о ауторском праву. Ауторско право обезбеђује искључива права за књижевна и уметничка дела. Како се неке врсте дизајна у неким земљама сматрају уметничким или делима примењене уметности, може се применити ауторско-правна заштита, што може за мала и средња предузећа представљати атрактивну опцију.
- Додатно, у појединим земљама, ако неки индустријски дизајн функционише као жиг на тржишту, може бити заштићен као **тродимензионални знак на основу жиговног права**. Таква заштита је могућа када је дистинктиван облик производа или његовог паковања.
- Заштита индустријског дизајна преду-

зећа од имитације конкурената у неким земљама се заснива на праву нелојалне конкуренције.

Више детаља о заштити дизајна ауторским правом, правом о нелојалној конкуренцији или жигом, видите у 5. делу.

Која права су обезбеђена заштитом индустријског дизајна?

Заштитом неког индустријског дизајна регистрацијом, власник добија искључива права да **спречи неовлашћено копирање или имитирање** дизајна од стране трећих лица. То укључује и искључиво **право израде, понуде, увоза, извоза или продаје** било ког производа у коме је заштићени дизајн уграђен или на коме је примењен. Законодавство и пракса поједине земље, или региона, одређује конкретан стваран обим

заштите регистрованог дизајна.

Шта може бити регистровано као индустријски дизајн?

Опште је правило да дизајн мора да испуни један или више услова, који зависе од националних закона, како би могао да буде регистрован.

- Дизајн мора бити „нов”. Дизајн се сматра новим ако идентичан дизајн није постао доступан јавности пре дана подношења пријаве за признање права или регистрације.
- Дизајн мора бити „оригиналан“. Дизајн се сматра оригиналним ако је био самостално креиран од стране дизајнера и

Искључива права

Претпоставимо да је ваше предузеће креирало кишобран новог дизајна, регистровало га у националном заводу за интелектуалну својину, и на тај начин је прибавило искључива права на кишобране тог дизајна. То значи, да ако ви откријете, да конкурент прави, продаје или увози кишобране са истим или са значајно сличним дизајном, ви ћете бити у могућности да га спречите да користи ваш дизајн, и можда добијете накнаду за штету коју је ваш посао претрпео недозвољеним коришћењем вашег заштићеног дизајна.

Тако да, иако ви не можете спречити друге да производе конкурентне производе, ви их можете спречити да праве производе који изгледају исто као ваши, и да бесплатно користе вашу креативност. За детаље како да примените ваша права, саветујемо вам да се консултујете са адвокатом за интелектуалну својину.

happy rain®

није копија или имитација постојећих дизајна.

- Дизајн мора имати „**индивидуалан карактер**”. Овај услов је задовољен, када се укупан утисак, који дизајн оставља на информисаног корисника, разликује од укупног утиска који на тог корисника оставља било који ранији дизајн који је био доступан јавности.

Уобичајено је да се дизајн који се може штитити односи на карактеристике производа добијених индустријском прерадом, као што је облик ципеле, дизајн минђуше или украс на чајнику. Међутим, у „**дигиталном свету**“ заштита се у неким земљама постепено проширује на бројне друге производе и врсте дизајна. То обухвата електронске иконице на радној површи рачунара, које су генерисане рачунарским кодовима, затим дирке на тастатури, графику на мониторима рачунара и мобилних телефона, итд.

Шта не може бити заштићено правом индустријског дизајна?

Дизајни за које је у многим земљама ускраћена регистрација, укључују следеће:

- Дизајни који не испуњавају услове **новости, оригиналности и/или индивидуалног карактера** (као што је горе објашњено);

- Дизајни за које се сматра да су **одређени искључиво техничком функцијом** производа. Такве техничке или функционалне карактеристике дизајна могу бити заштићене, у зависности од појединог случаја, другим правима интелектуалне својине (нпр. патентом, малим патентом или правом пословне тајне).

- Дизајн који садржи **званичне симболе или знакове** (као што је национална застава).

- Дизајн који је у **супротности са јавним поретком и/или моралом**.

Важно је напоменути да су у неким земљама **ручни радови** искључени из заштите дизајна јер, према закону о индустријском дизајну тих земаља, производ на који се односи индустријски дизајн мора бити добијен индустријском производњом или може бити умножен на индустријски начин (тзв. производни артикал). Додатна ограничења у односу на право регистрација дизајна разликују се у зависности од националних законодавастава. Препоручљиво је потражити стручни савет од агента за интелектуалну својину или надлежног националног завода за интелектуалну својину.

Како да региструјете дизајн?

Да би сте регистровали дизајн у вашој земљи ви обично треба да:

- Попуните **образац пријаве за регистрацију**, који вам обезбеђује ваш национални завод за интелектуалну својину. (Погледајте Анекс I са листом web-страница завода за интелектуалну својину, где можете да региструјете ваш дизајн) Уписујете ваше име, контакт податке и цртеже и/ или фотографије предметног дизајна (стандардни формати су најчешће назначени).
- У неким земљама се од подносиоца пријаве захтева да поднесе или попуни **писмени опис или изјаву о новости индустријског дизајна**. Опис треба да буде о дизајну, а не о производу на који се он односи. Такође, треба да буде прецизан тако да га довољно одваја од било ког сличног ранијег дизајна. Треба да садржи све дистинктивне естетске карактеристике дизајна, као и опис оне/их која/е су најважније. У неким земљама, испитивач може тражити узорак дизајна да би га боље разумео или осетио његову текстуру или материјал.
- Од вас ће се такође захтевати да платите **одговарајућу таксу за подношење пријаве**.
- Ви можете одлучити да ангажујете агента за интелектуалну својину да вам

помогне при попуњавању пријаве и током поступка регистрације. У том случају, ви такође морате да поднесете пуномоћје **које потврђује овлашћење дато вашем пуномоћнику**.

Неки заводи, региструју дизајн само на основу формалног испитивања којим утврђују да су административни прописи испуњени. Други могу да спроведу суштинско испитивање проверавајући услове новости и/или оригиналности за пријављени дизајн. Све више и више завода прихвата регистровање без суштинског испитивања.

Када је дизајн регистрован, он се уписује у регистар дизајна, објављује се у службеном гласилу за дизајн и издаје се **сертификат о регистрацији дизајна**. У неким земљама и регионима могуће је поднети захтев за **одложено објављивање** и у том случају регистровани дизајн ће бити тајна једно извесно време које је одређено релевантним законом. Због стратешких пословних разлога повољније је можда захтевати одложено објављивање.

Детаљи о томе како да заштитите дизајн у иностранству су у 3. делу приручника.

Колико времена је потребно да се дизајн региструје?

Поступак регистрације индустријског дизајна зависи од појединог националног завода за интелектуалну својину и обично траје од 6 до 12 месеци или дуже, што зависи од бројних питања, као што су примедбе дате од стране испитивача за дизајн или, да ли постоји одредба о приговору пре регистрације предметног индустријског дизајна.

Колико је важно чување тајности дизајна пре регистрације ?

Ако желите да заштитите ваш индустријски дизајн регистровањем, чување тајности дизајна је од пресудне важности. Разлог за то је што је основни услов захтева за

заштиту дизајна обично тај да дизајн мора да буде „нов“. Ако показујете ваш дизајн другима, препоручљиво је да имате у писаној форми уговоре са клаузулом о поверљивости, која потврђује да је дизајн поверљив.

Дизајн који је већ био представљен у јавности, преко, на пр. рекламирања у каталогу или брошури вашег предузећа, не испуњава више услов „новости“. Он је постао део јавног добра и не може бити заштићен, осим ако важећи закон омогућава „grace period“ или предвиђа признање права првенства. (види такође „Како заштитити индустријски дизајн у иностранству?“ на страни 16).

Пример: Беба и деца

Узимајући у обзир добробит и комфор беба у купатилу, једно мало француско предузеће „Беба и деца“ је дизајнирало и произвело viseћу мрежу за бебе за купатило. Тај једноставан и оригиналан дизајн је успео да се допадне мајкама и бебама широм света. У намери да осигурају заштиту за свој нови производ предузеће „Беба и деца“ је у марту 2000-те год. поднело међународну пријаву за регистрацију индустријског дизајна. Када је извршена регистрација, „Беба и деца“ је успело да комерцијализује свој производ у преко десет земаља, на три различита континента, било директно или на основу уговора о лиценци, а све засновано на

њиховом регистрованом индустријском дизајну. Успех овог производа је био значајан. Висећа мрежа је данас један од водећих производа „Беба и деца“, и предузеће, наоружано легалним монополом индустријског дизајна обезбеђеног заштитом, наставља да пласира свој производ широм света.

Љубазношћу: Беба и деца

Шта је „grace period“?

У неким земљама законодавство омогућава „grace период“ за регистрацију од, најчешће, шест месеци или једне године од када је дизајн објављен, откривен или издат.

До тога долази, када производи предметног дизајна буду продати, изложени на трговинском сајму или изложби, или су публиковани у каталогу, брошури или рекламирани пре подношења пријаве за заштиту дизајна. За време тог периода ви можете да пласирате ваш дизајн, а да не изгуби прописани услов новост и пре краја тог периода можете да поднесете пријаву за регистрацију.

Међутим, то није случај у свим земљама, и како је овај период временски ограничен, често је боље чувати дизајн у тајности док се не поднесе пријава за заштиту права дизајна. У прилог томе је и то да за време „grace периода“ ви нећете имати искључива права на дизајн (иако ваш дизајн може бити аутоматски заштићен по Закону о ауторском праву или Закону о нелојалној конкуренцији, у зависности од одредаба релевантног националног законодавства. О ауторском праву више у делу 5.

Колико дуго траје заштита индустријског дизајна?

Трајање заштите за регистровани индустријски дизајн, различито је и варира од земље до земље, али уобичајено је најмање

10 година (мада је често и дуже. На пример: 14 година за патентиране дизајне у Сједињеним Америчким Државама и до 25 година за регистроване комунитарне жигове у Европској унији). У многим земљама носиоци права су у обавези да после пет година обнове заштиту својих дизајна.

Колико кошта заштита индустријског дизајна?

Конкретна цена је значајно различита од земље до земље. Ипак, важно је имати на уму различите врсте трошкова који могу укључивати:

1. **Регистрациона такса** која се плаћа националним или регионалним заводима за интелектуалну својину. Та такса је различита у зависности од броја дизајна који се региструју и од броја земаља, које су назначене за регистрацију. На пример, једна пријава за један комунитарни жиг у земљама Европске уније кошта 350 €. Тај износ може да нарасте до 1925 €, ако пријава садржи 10 дизајна. Податке о тачним износима такси требало би прибавити од вашег агента за интелектуалну својину, или од конкретног завода за заштиту интелектуалне својине.
2. Ту су такође и трошкови за **стручну помоћ агента за интелектуалну својину у поступку регистравања**, ако се одлучите за ову врсту услуга.

3. Већина земаља захтева плаћање **таксе за одржавање/обнављање права**, и уобичајени рок је пет година, да би задржали своја искључива права на неки индустријски дизајн.
4. Могу настати трошкови за **превођење** индустријског дизајна, ако он треба да се заштити у иностранству.

Шта треба да радите ако ваш дизајн садржи функционална побољшања и естетске карактеристике?

Да би прибавили искључиво право на функционална побољшања производа, препоручљиво је да поднесете пријаву за заштиту патентом или малим патентом или, тамо где функција није очигледна на производу да се чува као **пословна тајна**. Међутим, често је случај да нови производ

садржи и, комбинује функционална побољшања са иновативним естетским карактеристикама. Рецимо да сте ви креирали нови мобилни телефон. Док мобилни телефон може бити резултат низа побољшања електронских компоненти, који се штити патентом, оригинални дизајн вашег мобилног телефона може бити регистрован као индустријски дизајн. Да ли можете поднети пријаву за заштиту оба ова права? Одговор је да.

© Nokia

Заштита дизајна и пословна стратегија

Одлука о томе како, када и где да заштитите индустријски дизајн предузећа, може имати значајан утицај на свеукупно одлучивање у вези са дизајном. Зато је од пресудне важности да сва питања о заштити дизајна буду обухваћена глобалном пословном стратегијом једног предузећа. На пример: тип заштите, цена, ефикасност заштите и питања о власништву дизајна, могу бити значајна приликом одлучивања:

- о томе да ли развијати дизајн у оквиру предузећа, или за то ангажовати посебну агенцију.
- о планирању времена за коришћење новог дизајна у рекламама, оглашавању или јавном представљању на изложбама;
- која иностранна тржишта изабрати;
- да ли, када и на који начин дати дозволу или пренети права за комерцијалну експлоатацију дизајна другим предузећима, у замену за новчану накнаду.

Многи дизајнери различите аспекте својих производа штите са различитим правима интелектуалне својине. Важно је, ипак, имати на уму, основне разлике између патената/ малих патената и индустријског дизајна.

Патентима и малим патентима се штите проналасци са функционалним побољшањем производа, а правом индустријског дизајна штити се изглед производа.

Ко се може пријавити за заштиту индустријског дизајна?

Обично је то аутор који је креирао дизајн, или, ако је он под уговором, његов послодавац, може поднети пријаву за регистрацију. Подносилац пријаве може бити било појединац (дизајнер) или правно лице (предузеће). У оба случаја, пријава се може поднети директно, или преко агента. Ако сте странац који подноси пријаву, може се

захтевати да вас заступа адвокат-патентни заступник, који је за то овлашћен од стране завода за интелектуалну својину те земље.

Ко је носилац, односно власник права неког индустријског дизајна?

Стваралац дизајна, дизајнер, је обично, први власник дизајна, осим ако нема, посебних околности. На пример у већини земаља, ако је неки запослени у радном односу креирао дизајн, под условима уговора о раду, за време радног времена, у оквиру предузећа, и као део његових редовних обавеза, у оквиру предузећа, дизајн (и његова сродна права) ће припасти послодавцу, или се може захтевати да буду пренесена на основу званичног документа у писаном облику.

Ако је дизајн створен од стране неког

Пример: Duracell

Све до 1980-их година, производећи алкалне батерије, Duracell је био, практично, предузеће са једним производом. Од 1981. године, Duracell је запослио дизајнера консултанта да би произвео џепну лампу, која је била, убрзо потом, завршена 1982. године. Две године касније, дизајн џепне лампе је освојио награду Савета за дизајн Велике Британије. Наредних година, Duracell је представио више варијанти џепних лампи, са различитим дизајном за различита тржишта. Џепна лампа са модерним бојама је креирана за младе потрошаче.

Иновативне функционалне карактеристике овог производа су заштићене патентом, док су дизајн заштитили у свим важнијим земљама где Duracell тренутно послује.

Duracell ®

дизајнера по уговору, права обично припадају предузећу које је наручило дизајн. У таквим случајевима, сматра се да је дизајн креиран за потребе особе која је дизајн наручила и она је, због тога, власник. Да би нека каснија неслагања била избегнута, питања права власништва треба утврдити у оригиналном уговору са дизајнером. Требало би такође имати у виду, да оригинални цртежи дизајна производа могу аутоматски бити ауторско право ствараоца дизајна, па и то питање, такође, треба да буде предмет уговора.

Да ли можете поднети једну пријаву за регистрацију права на више различитих дизајна?

Пример: TRAX

TRAX је систем јавних седишта које је дизајнирао Rodney Kinsman, а које је продавала и рекламирала фирма OMK Design Ltd.

TRAX-јавна седишта су оригинално дизајнирана да задовоље захтеве Британске железнице, која је тражила јавна седишта доброг изгледа, удобна и отпорна на временске утицаје и која захтевају скромно одржавање. Током година, делом због свог практичног дизајна, TRAX је постао успешан производ и постављен је на преко 60 аеродрома широм света.

TRAX дизајн је заштићен и регистрован индустријски дизајн у Великој Британији, Аустралији, земљама Бенелукса, Немачкој, Италији, Јапану и у Сједињеним Америчким

Од земље до земље одговор се значајно разликује. У многим земљама, ви можете захтевати регистрацију за више дизајна (10, 20 или чак 50 дизајна) подношењем само једне пријаве, само ако се поједини захтеви односе на исти производ или исту „класу“ производа (погледај објашњење о „класама“ на страни 15).

То значи да ако сте ви дизајнирали групу столица, столова и гардеробних ормара и желели би сте да их заштитите, многе земље ће вам дозволити да поднесете једну пријаву, плаћајући само једну таксу за пријаву зато што сви они припадају истој класи производа. Ако, међутим, ви такође желите да заштитите, једну лампу, која би

Државама. Овим OMK Design Ltd има у тим земљама искључива права на комерцијализацију производа са заштићеним дизајном. У неким случајевима OMK Design Ltd је давао дозволу страним предузећима за производњу TRAX система јавних седишта уз плаћање накнада.

Љубазношћу: TRAX

ишла уз њих, вероватно ће се од вас захтевати да поднесете одвојену пријаву. Лампе, у ствари, не припадају истој класи производа. Генерално, иако се таксе наплаћују за сваки додатни дизајн, оне су значајно мање, него цена подношења појединачних пријава за сваки дизајн. У неким земљама, међутим, ви можете поднети засебну пријаву за сваки дизајн. Многе од тих земаља, док ограничавају пријављивање појединачних дизајна, омогућавају пријаву различитих варијанти тог дизајна. Други дозвољавају одступање од правила "појединачног дизајна", када су сви дизајни у вези са „групом артикала“.

- **Варијанте** могу да укључе, на пример, две минђуше, које се разликују по томе што је једна за непробушене, а друга, за пробушене уши. Да би се сматрао за варијанту, дизајн се мора односити на исти производ и не сме се значајно разликовати, један од другог.
- **Група** је дефинисана као већи број производа, истог општег карактера, који се нормално продају заједно, или су намењени за заједничко коришћење и који имају неке заједничке карактеристике дизајна. Примери укључују, кухињски прибор (кашике, виљушке, ножеве) и кућне апарате (фен за косу и његове бризгалице и четке).

Као што можете видети, постоји велики број могућности захтева за заштиту на основу једне пријаве. Прецизније детаље о захтевима и могућностима при подношењу пријава за заштиту на што економичнији начин, требало би прибавити преко заступника за интелектуалну својину или одговарајућег националног завода за интелектуалну својину.

Међународни класификациони систем

У циљу лакшег претраживања индустријски дизајн је класифициран или груписан по класама. У пријави за регистровање права од подносиоца се понекад тражи да наведе класу производа за коју има намеру да користи дизајн. Многе земље користе међународну класификацију индустријског дизајна на основу **Локарнског аранжмана о установљењу међународне класификације за индустријски дизајн**. (види листу класа у Анексу II. Види такође: www.wipo.int/classifications/en/locarno/about/)

Да ли можете да лиценцирате ваш индустријски дизајн?

Индустријски дизајн је лиценциран када власник дизајна (давалац лиценце) даје дозволу другој особи (стицалац лиценце) да користи дизајн за било које међусобно договорене потребе. У таквим случајевима се најчешће потписује **лицензни уговор** између две стране који одређује услове и предмет уговора.

Уговор о лиценци често укључује и ограничења на земље где стицалац лиценце може користити дизајн, договорено време трајања коришћења лиценце и врсту производа који се може користити. У жељи да лиценцирате коришћење дизајна у страним земљама, требало би да имате претходно прибављену регистрацију или, у најмању руку, да сте поднели пријаву за заштиту индустријског дизајна у дотичним земљама.

Давање дозволе трећим лицима за коришћење вашег индустријског дизајна, на основу уговора о лиценци, омогућиће **додатни извор прихода** и успешније пословање и то је уобичајен начин експлоатације искључивих права регистрованог дизајна предузећа.

Договори о лиценцирању индустријског дизајна су често део ширих уговора о лиценци који покривају све аспекте производа, а не само визуелне карактеристике.

3. Заштита дизајна у иностранству

Зашто заштитити индустријски дизајн?

Ако ваше предузеће има намеру да извози производе који имају оригиналан дизајн, или има намеру да лиценцира производњу, продаје или извози такве производе другим привредним субјектима у иностранству, требало би да размисли о заштити тих дизајна у тим земљама како би стекао иста права и користи као и на домаћем тржишту.

Како да заштитите ваш индустријски дизајн у иностранству?

Заштита индустријског дизајна је територијална. То значи да је заштита индустријског дизајна, генерално, ограничена на земљу или регион где је регистрован ваш дизајн. Дакле, ако желите да заштитите индустријски дизајн на планираним извозним тржиштима, требало би да budete сигурни да сте поднели пријаву за такву заштиту у тим земљама. Важно је имати на уму, да ви, обично, од дана када сте се пријавили за заштиту у првој земљи, имате рок од **шест месеци за подношење захтева за уверење о праву првенства** за заштиту дизајна у другим земљама. Када тај рок истекне, ви нећете моћи да се пријавите за заштиту дизајна у иностранству, јер се ваш дизајн више не сматра новим .

Постоје три начина за заштиту вашег индустријског дизајна у иностранству.

1. **Национални пут:** Предузећа могу тражити заштиту, пријављујући се одвојено у националним заводима за интелектуалну својину у свакој земљи у којој желе да добију заштиту. Тај поступак може бити прилично непрактичан и скуп јер је обично потребно превођење на националне језике, као и плаћање административних (понекад и правних) такси.

2. **Регионални пут:** Ако сте заинтересовани за групу земаља чланица регионалних споразума, који омогућавају истовремену регистрацију дизајна у више од једне земље, тада, можете размислити о подношењу само једне пријаве у одговарајућем регионалном заводу за интелектуалну својину. Регионални заводи за интелектуалну својину су:

- Афрички регионални завод за индустријску својину (ARIPO), надлежан за заштиту индустријског дизајна у афричким земљама енглеског говорног подручја;
- Завод за дизајн Бенелукса (BDO), за заштиту у Белгији, Холандији и Луксембургу;
- Завод за хармонизацију унутрашњег тржишта (OHIM) за комунитарни дизајн у земљама Европске уније;

- Афричка организација за интелектуалну својину (OAPI) за заштиту у афричким земљама француског говорног подручја.

Погледај Анекс I са web-адресама регионалних завода за интелектуалну својину.

3. **Међународни пут:** Предузећа која желе да региструју свој дизајн у више земаља у свету, могу такође, да то учине и на основу **Хашког аранжмана о међународном регистровању индустријског дизајна**, уговора којим администрира WIPO. Подносилац пријаве из земље чланице Хашког аранжмана, може да поднесе једну међународну пријаву WIPO-у и дизајн ће тада бити заштићен у онолико земаља чланица Аранжмана, колико подносилац пријаве то жели. Овај уговор омогућава једноставнији и јефтинији начин за регистровање индустријског дизајна у различитим земљама. За потпуну информацију о **Хашком аранжману**, укључујући и листу земаља чланица, као и образац за пријављивање, посетите WIPO web-страну на: www.wipo.int/hague/.

Цена регистрације индустријског дизајна по Хашком аранжману, различита је у зависности од броја дизајна који се региструју и броја земаља где се заштита тражи. На пример, цена заштите за пет дизајна, у 11 земаља, коришћењем Хашког међународног

система, је приближно 900 швајцарских франка.

4. Спровођење права индустријског дизајна

Како да спроведете заштиту права када је ваш дизајн имитиран, копиран или су вам повређена права?

Спровођење било ког права интелектуалне својине може бити комплексно питање, за које је обично препоручљиво потражити професионалну помоћ од адвоката за интелектуалну својину. Важно је имати на уму да највећу одговорност за откривање и предузимање акција против имитирања, или повреде права неког индустријског дизајна,

сноси њен власник. Другим речима, ви сте одговорни за контролу коришћења дизајна на тржишту, откривање сваког имитатора или фалсификатора, као и за доношење одлуке да ли ће, како и када предузети акције против њих.

Заступник за интелектуалну својину је, нормално, стручна особа, која ће вас информисати о могућностима за покретање легалне акције у вашој земљи против имитатора, прекршилаца и фалсификатора и посаветовати како да решите овај спор.

Када год мислите да постоји **прекршај**, ви можете одлучити, као први корак, да пошаљете писмо о обустави или престанку, у коме обавештавате прекршиоца о могућем

Међународна заштита дизајна

У 2001. години, десет највећих корисника Хашког система за међународно регистровање индустријског дизајна, по броју пријава, били су: Swatch Group, Interior, Sony Overseas, Hermès, Daimler Chrysler, Nokia, Villeroy + Boch, A.G., Moulinex, Philips Electronics и Salomon. У тој години је Swatch група, као највећи корисник овог система, депоновала 103 пријаве за регистрацију дизајна, користећи Хашки систем. Посебан „look“-изглед њихових сатова, је сматран пресудном карактеристиком која утиче на избор њихових производа од стране потрошача. Имајући то у виду, компанија, као

што је Swatch група, улаже велике суме новца и стручних снага у развој врхунског дизајна, води рачуна о томе да стекну искључива права на експлоатацију својих дизајна, кроз регистрацију у многим земљама.

Љубазношћу: Swatch AG

сукобу између његовог дизајна и ваших искључивих права. Препоручљива је помоћ правника у планирању таквог писма. Ако се повреда права наставља, може бити неопходно да се предузму законске радње против прекршилаца.

Ако знате место прекршајних активности, може бити могуће да се предузме акција изненађења, да се уз налог за претрес и заплону (најчешће од стране овлашћеног суда или полиције) изведе упад без претходног обавештавања окривљеног предузећа или појединца.

У намери да се спречи **увоз прекршајних роба, предузимају се** мере на међународним границама, које су на располагању власнику дизајна преко националних царинских управа.

По правилу ако је прекршилац идентификован, препоручљиво је затражити професионални правни савет.

5. Остала законска средства за заштиту индустријског дизајна

Које су разлике између заштите дизајна ауторским правом и правом индустријског дизајна?

У неким земљама, важеће законодавство омогућава да се поједини дизајни штите ауторским правом, као на пример дизајн текстила и тканина.

У већини земаља, ви можете прибавити кумулативну заштиту (на пр. заштита ауторских права и заштита индустријског дизајна), која може постојати истовремено, за исти дизајн, док се у малом броју земаља та два облика заштите међусобно искључују.

Пре него што донесете одлуку о томе како најбоље да заштитите ваш дизајн, треба да разумете разлике између ова два облика заштите. Неке од главних разлика су:

Регистрација

- **Индустријски дизајн** по закону о индустријском дизајну генерално, треба да буде **регистрован** од стране подносиоца пријаве, пре објављивања или јавног коришћења било где или бар најмање у земљи где је заштита затражена.

Потврда о регистрацији, добијена за заштиту по Закону о индустријском дизајну, може бити корисна у случају повреде права, зато што је она поуздана основа са којом можете спроводити ваша права.

- Ауторско право у делима која се сматрају оригиналима постоји без посебних формалности. Иако **регистрација није потребна за заштиту ауторских права**, у неким земљама постоји депоновање, где ви можете депоновати ваш дизајн и добити за то потврду.

Трајање заштите

- Заштита индустријског дизајна обично је ограничена на период **између 10 и 25 година**, што зависи од земље где се заштита тражи. Треба такође имати на уму, да поступак регистравања индустријског дизајна може потрајати и не може увек бити одговарајући за производе који су везани за пролазне трендове. (нпр. производи модне индустрије).

- Заштита ауторског права у већини земаља траје за време **живота аутора и 50 или 70 година, после његове смрти**.

Обим заштите

- Права која су додељена регистрацијом индустријског дизајна су **апсолутна права**, у смислу да повреда права постоји независно од тога да ли су имитирана намерно или не,
- Да би остварио своја права по закону о ауторској заштити, носилац ових права мора доказати да је прекршајно дело наводно директна или индиректна репродукција рада који је заштићен ауторским правом.

Врсте производа

- У већини земаља, **сви дизајни не могу бити заштићени ауторским правом**, првенствено се штите они који се могу сматрати уметничким делом. Иако разлике не морају увек да буду јасне, мало је вероватно да ће неки дизајни као што је облик готовог производа, моћи бити заштићени по Закону о ауторском праву, док други, као на пример дизајн текстила, су често покривени са оба облика заштите.

Трошкови

- За регистравање вашег дизајна у земљама за које сте заинтересовани

мораћете да платите накнаду за примену.

- Узимајући у обзир да према већини националних закона о ауторском праву није потребно формално регистравање дела који су заштићена ауторским правом, консеквентно нема ни директних трошкова везаних за ову заштиту. Међутим, могу постојати трошкови везани за: (а) депоновање дела у депозиту за ауторско право у земљама где он постоји и (б) припремање доказа о власништву за случај спора.

Укратко речено, заштита добијена регистравањем индустријског дизајна је јача, јер обухвата и ненамеран прекршај и обезбеђује потврду о регистрацији, која може бити важан доказ у судском поступку против починиоца повреде права, али захтева више напора (финансијског и административног) јер је у питању регистрација и период заштите је краћи.

У сваком случају, а посебно ако дизајн није регистрован, препоручљиво је да се **води прецизна евиденција о сваком кораку у току настанка дизајна**. Потписивање и стављање датума на сваки нацрт, и исправно архивирање, може помоћи у случају повреде права.

Пример: према скорашњем истраживању, дизајнери тканина у Великој Британији, и то 80% испитаника изјавило је да они увек чувају документовану евиденцију о својим оригиналним дизајнима и да су свесни њиховог значаја у поступку доказивања власништва ауторских права.

Када се дизајн може штитити као жиг?

Жиг је дистинктиван знак (најчешће је то реч, лого или њихова комбинација) којим се производ једног предузећа разликује од производа другог предузећа. Постоје околности у којима облик, дизајн паковања датог производа, може бити сматран за карактеристичну особину производа на који се односи и може бити заштићен као тродимензионалан жиг. Боца Coca-Cola или троугласти облик Toblerone чоколаде, су неки од таквих примера.

Toblerone® жиг који је регистрован од фирме Kraft Foods Group ©1986

Препоручљиво је консултовати агента за интелектуалну својину, да би се утврдило да ли одређени дизајн може бити сматран за тродимензионални жиг.

Заштита жигом има предност у томе, што она може бити обнављана неограничено, док је заштита индустријског дизајна на снази у ограниченом временском периоду (уобичајено од 10 до 25 година). Ту, такође, могу постојати разлике у трошковима за регистравање жигова, у односу на заштиту индустријског дизајна. У зависности од правног система, та два облика заштите могу коегзистирати.

Да ли закон о нелојалној конкуренцији штити ваш дизајн?

У многим земљама је често индустријски дизајн заштићен по закону о нелојалној конкуренцији. На тај начин дизајн може бити заштићен од дела нелојалне конкуренције укључујући, нарочито, ропско подражавање и дела која доводе до забуне, имитације или коришћења репутације трећег лица. Ипак, заштита по закону о нелојалној конкуренцији је најчешће значајно слабија и прекршај се теже доказује.

Корисне web-странице за шире информације:

- О другим питањима везаним за интелектуалну својину из пословне перспективе:
www.wipo.int/sme/.
- О индустријском дизајну уопште:
www.wipo.int/about-ip/en/
- О практичним аспектима који се односе на регистрацију индустријског дизајна погледати листу web-страница националних и регионалних завода за интелектуалну својину, у Анексу I или:
www.wipo.int/news/en/links/ipo_web.htm.
- Хашки аранжман о међународном регистровању индустријског дизајна:
www.wipo.int/hague/en/
- Локарнски аранжман о успостављању међународне класификације за индустријске дизајне:
www.wipo.int/classifications. (по Локарно уговору).
- О арбитражи и посредовању:
<http://arbitr.wipo.int/>

Анекс II

Web-сајт адресе националних и регионалних завода за интелектуалну својину

Алжир	http://www.inapi.org
Андора	http://www.omp.a.ad
Аргентина	http://www.inpi.gov.ar
АРИПО	http://www.aripo.wipo.net
Аустрија	http://www.patent.bmvit.gv.at
Аустралија	http://www.ipaustralia.gov.au
Барбадос	http://www.caipo.org
Белизе	http://www.belipo.bz
Белгија	http://www.mineco.fgov.be
Бенелукс	http://www.boip.int
Боливија	http://www.senapi.gov.bo
Босна и Херцеговина	http://www.bih.net.ba/-zsmp
Бразил	http://www.inpi.gov.br
Бугарска	http://www.bpo.bg
Чиле	http://www.dpi.cl
Данска	http://www.dkpto.dk
Доминиканска Република	http://www.seic.gov.do/onapi
Демократска Република Кореја	http://www.oapi.wipo.net
Египат	http://www.egypo.gov.eg
Естонија	http://www.epa.ee
Евроазијски патентни завод	http://www.eapo.org
Финска	http://www.prh.fi
Француска	http://www.inpi.fr
Грузија	http://www.sakpatenti.org.ge
Грчка	http://www.obl.gr
Холандија	http://www.octrooicentrum.nl
Хрватска	http://www.dziv.hr
Индија	http://www.ipindia.nic.in
Индонезија	http://www.dgip.go.id
Ирска	http://www.patentsoffice.ie
Исланд	http://www.els.stjr.is
Израел	http://www.justice.gov.ilrasham+haptentinm/default.asp
Италија	http://www.european-patent-office.org/it/

Јапан	http://www.jpo.go.jp
Јерменија	http://www.armpatent.org
Јордан	http://www.mit.gov.jo
Канада	http://www.opic.gc.ca
Казахстан	http://www.kazpatent.kz - http://www.kazpatent.org
Кенија	http://www.aripo.org
Кина (жигови)	http://www.sipo.gov.cn
Кина (Хонг Конг)	http://www.info.gov.hk/ipd
Киргистан	http://www.krygyzpatent.kg
Колумбија	http://www.sic.gov.co
Костарика	http://www.registracionacional.gov.cr
Лаос	http://www.stea.la.wipo.net/index.html
Литванија	http://www.vpb.lt/
Луксембург	http://www.etat.lu/ec/
Макао	http://www.economia.gov.mo
Малезија	http://www.kpdnhq.gov.my
Мароко	http://www.ompic.org.ma/
Мексико	http://www.impi.gob.mx/
Молдавија	http://www.agepi.md/
Монако	http://www.european-patent-office.org/patlib/country/monaco/
Монголија	http://www.mongol.net/ipom
Немачка	http://www.dpma.de
Непал	http://www.ip.np.wipo.net
Нови Зеланд	http://www.iponz.govt.nz
Норвешка	http://www.patentstyret.nov
ОАПИ	http://www.oapi.wipo.net/
Панама	http://www.mici.gob.pa/comintf.html
Перу	http://www.indcopi.gob.pe/
Пољска	http://www.uprp.pl/
Португалија	http://www.inpi.pt/
Република Конго	http://www.anpi.cg.wipo.net
Република Кореја	http://www.kipo.go.kr
Република Македонија	http://www.ippo.gov.mk/
Румунија	http://www.osim.ro
Руска Федерација	http://www.rufto.ru
Сједињене Америчке Државе	http://www.uspto.gov
Словачка	http://www.indprop.gov.sk
Словенија	http://www.uil-sipo.si/

Србија	http://www.yupat.sv.gov.yu
Тајланд	http://www.ipthailand.org
Таџикистан	http://www.tipat.org
Турска	http://www.turkpatent.gov.tr
Узбекистан	http://www.patent.uz
Уругвај	http://www.dnpi.gub.uy
Швајцарска	http://www.ige.ch
Шведска	http://www.prv.se
Шпанија	http://www.oepm.es

Напомена:

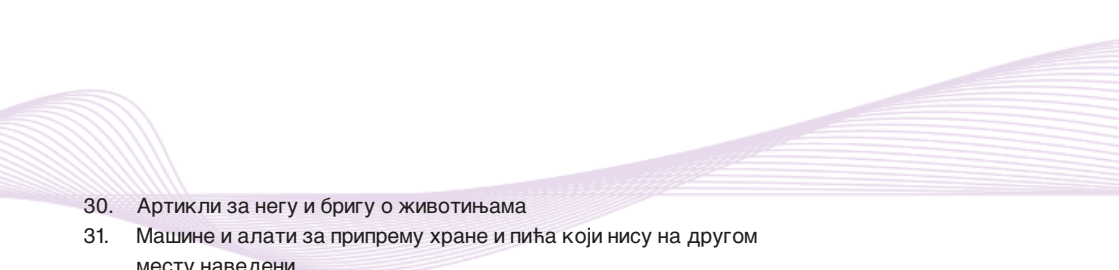
За актуелне информације посетите web-странице на следећим адресама :
www.wipo.int/hague/en/general/classification/html

Анекс III

Локарнски аранжман о установљењу међународне класификације индустријског дизајна

Листа класа

1. Прехранбени производи
2. Одевни предмети и галантерија
3. Предмети за путовање, кофери, сунцобрани и личне ствари које нису на другом месту наведене
4. Четкарски производи
5. Текстилна роба, вештачки и природни плочасти материјали
6. Намештај
7. Роба за домаћинство која није наведена на другом месту
8. Алати и метална роба
9. Паковања и контејнери за транспорт и манипулисање робом
10. Часовници и сатови и други мерни инструменти, инструменти за сигнализацију и проверу
11. Предмети за украшавање
12. Средства за транспорт или подизање
13. Опрема за производњу, дистрибуцију или трансформацију електричне енергије
14. Опрема за снимање, комуникацију или прикупљање информација
15. Машине које нису на другом месту наведене
16. Фотографски, оптички и биоскопски апарати
17. Музички инструменти
18. Канцеларијска и опрема за штампање
19. Канцеларијска и опрема за писање, уметнички и наставни материјали
20. Опрема за продају и рекламирање, знаци
21. Игре, играчке, шатори и спортска опрема
22. Оружје, пиротехничка роба, опрема за лов и риболов и уништавање гамади
23. Опрема за дистрибуцију течности, санитарнија, грејања, опрема за вентилацију и клима уређаји, чврста горива
24. Медицинска и лабораторијска опрема
25. Грађевински и конструкциони елементи
26. Апарати за осветљавање
27. Дуван и опрема за пушење
28. Фармацеутски и козметички производи, елементи и апарати за купатила
29. Уређаји и опрема за заштиту од ватре, за превенцију несрећа и за спашавање

-
- 30. Артикали за негу и бригу о животињама
 - 31. Машине и алати за припрему хране и пића који нису на другом месту наведени
 - 99 Разно

Напомена:

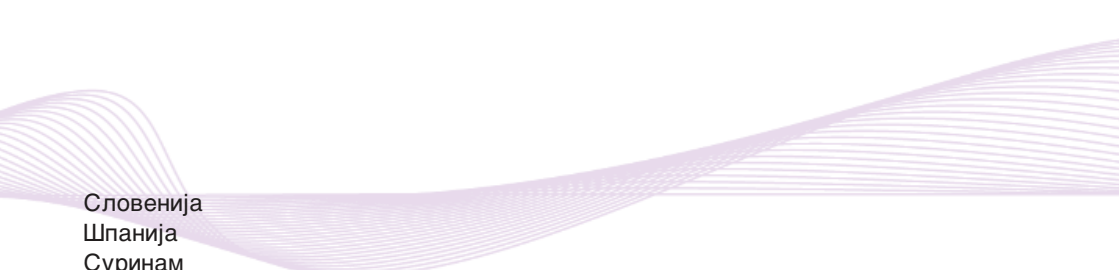
За актуелне информације посетите web-странице на следећим адресама:

www.wipo.int/hague/en/general/classification/html

Анекс IV Хашки аранжман

Чланице Хашког аранжмана о међународном регистровању индустријског дизајна (од августа 2006)

Белгија
Белизе
Бењин
Бугарска
Обала Слоноваче
Хрватска
Демократска Народна Република Кореја
Египат
Естонија
Француска
Габон
Грузија
Немачка
Грчка
Света Столица
Мађарска
Исланд
Индонезија
Италија
Киргистан
Литванија
Лихтенштајн
Луксембург
Мали
Монако
Монголија
Црна Гора
Мароко
Намибија
Холандија
Нигерија
Република Молдавија
Румунија
Сенегал
Србија
Сингапур

Словенија
Шпанија
Суринам
Швајцарска
Бивша Југословенска Република Македонија
Тунис
Турска
Украјина

Државе чланице: 44

ДОПАДЉИВ ИЗГЛЕД

Увод у индустријски дизајн
за мала и средња предузећа

НАСЛОВ ОРИГИНАЛА

Looking Good: An introduction to Industrial Designs
for Small and Medium-sized Enterprises.

Издавач

Завод за интелектуалну својину
Књегиње Љубице 5
Београд
Тел.: +381 11 311 11 62
Факс: +381 11 311 23 77

За издавача

Бранка Тотих
в.д. директора

Превела са енглеског
БИЉАНА ОБРАДОВИЋ

Стручна редактура
МИРЈАНА ЂИРИЋ

Уредник

Емина Куленовић-Грујић

Коректори

Мара Јовановић
Данијела Ивановић

Штампа

МСТ Гајић
Добрачина 73, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

WIPO

Допадљив изглед - увод у индустријски дизајн за мала и
средња предузећа/ (превела Биљана Обрадовић)-
Београд, Завод за интелектуалну својину / МСТ Гајић
64 стр.; цм

Превод дела: Looking Good: An introduction to Industrial
Designs for Small and Medium-sized Enterprises. ,
- Тираж 300

ISBN 978-86-7811-024-5

а) Интелектуална својина

За више информација, а посебно за садржаје и публикације о интелектуалној својини и пословању можете посетити www.wipo.int/sme/en/, као и претплатити се на бесплатан електронски месечник WIPO Одељења за мала и средња предузећа (SMEs) на www.wipo.int/sme/en/documents/wipo_sme_newsletter.html

За више информација контактирајте
the World Intellectual Property Organization

Адреса:

34, chemin des Colombettes
P.O. Box 18
CH-1211 Geneva 20
Switzerland

Телефон:

+41 22 338 91 11

Факс:

+41 22 733 54 28

е-mail:

wipo.mail@wipo.int

или New York Coordination Office на:

Адреса:

2, United Nations Plaza
Suite 2525
New York, N.Y. 10017
United States of America

Телефон:

+1 212 963 6813

Факс:

+1 212 963 4801

е-mail:

wipo@un.org

Посетите WIPO web страну:

www.wipo.int

или наручите у WIPO електронској књижари:

www.wipo.int/ebookshop

или SMEs Division на:

Адреса:

34, chemin des Colombettes
P.O. Box 18
CH-1211 Geneva 20
Switzerland

Факс:

+41 22 338 87 60

е-mail:

sme@wipo.int

web страна:

www.wipo.int/sme

За више информација такође контактирајте
Завод за интелектуалну својину Републике Србије

Адреса:

Књегине Љубице 5, Београд, Србија

Телефони:

+381 11 311 11 62, +381 11 26 30 499

Факс:

+381 11 311 23 77

е-mail:yupat@sv.gov.yu

www.yupat.sv.gov.yu